

№ 19 (708)
Май 2018 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

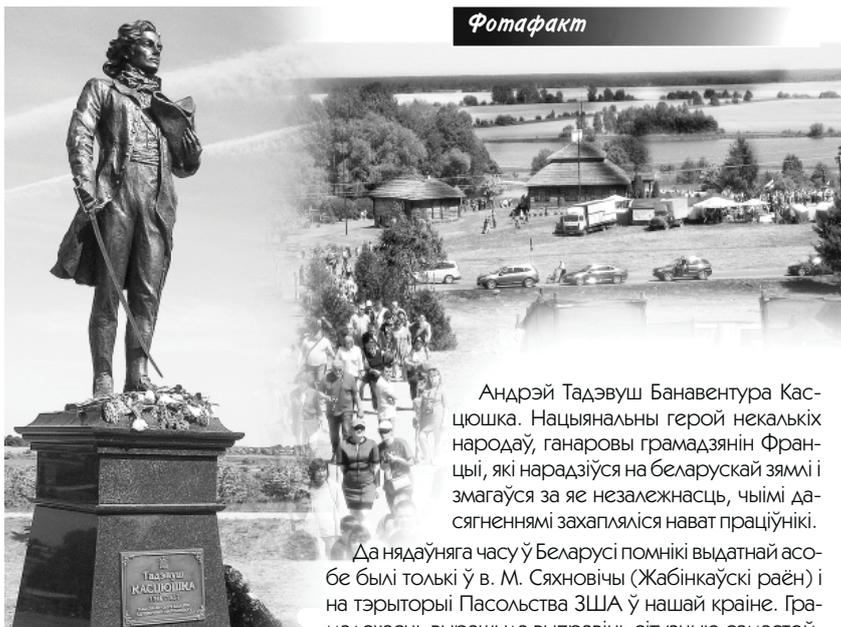
bfk.by

У нумары:

Дабрачыннасць: дзейнасць фонду «Любчанскі замак» – стар. 3

Малая радзіма: рэдакцыі дзвюх газет абвешчаюць конкурс – стар. 4

Асоба: франтавік, паэт, ганаровы грамадзянін Любані Іван Муравейка – стар. 7

Фотафакт

Андрэй Тадэвуш Банавентура Касцюшка. Нацыянальны герой некалькіх народаў, ганаровы грамадзянін Францыі, які нарадзіўся на беларускай зямлі і змагаўся за яе незалежнасць, чымі да-сягненнямі захапляліся нават праціўнікі.

Да нядаўняга часу ў Беларусі помнікі выдатнай асобе былі толькі ў в. М. Сяхновічы (Жабінкаўскі раён) і на тэрыторыі Пасольства ЗША ў нашай краіне. Грамадскасць вырашыла выправіць сітуацыю самастойна. З ініцыятывы журналіста Глеба Лабадзенкі распачаўся збор сродкаў на выраб і ўстаноўку помніка Т. Касцюшкі, скульптар Гэнік Лойка ўвасобіў у бронзе постаць выдатнага палітычнага і ваеннага дзеяча на яго радзіме. Праект падтрымалі 685 чалавек, якія ў кароткі тэрмін сабралі больш за 22 тыс. беларускіх рублёў. Імёны ўсіх ахвярадаўцаў пазначаны на адмысловай шыльдзе.

Вяртанне Героя на яго малую радзіму было ўрачыстым. 12 мая ў Мерачоўшчыне (Івацэвіцкі раён) на тэрыторыі сядзібы-музея Касцюшкі адбылося адкрыццё помніка, на якое прыехалі дзесячкі культуры, беларускія і замежныя дыпламаты, прадстаўнікі ўладаў, а таксама простыя грамадзяне з розных куткоў краіны.

Ул. АДЗІМІР
Фота Анатоля БУТЭВІЧА

Лепшыя чытальнікі краіны

11 мая сталі вядомыя імёны 5 лепшых юных чытальнікаў рэспубліканскага конкурсу «Чытаем па-беларуску з velcom». 35 фіналістаў на сцэне Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы прадставілі творы беларускіх аўтараў. Кожнаму ўдзельніку на выступленне было выдзелена 2 хвіліны. Абмежаванне па часе зрабіла фінал яшчэ больш дынамічным і эмацыйным.

Па выніках лепшымі чытальнікамі прызнаныя Аліна Сухадольская (гімназія № 7 г. Мінска), Маліка Мірзаліева (гімназія № 1 г. Гродна), Марыя Новік (сярэдня школа № 22 г. Гродна), Ян Мусвідас (гімназія № 30 г. Гродна), Ангеліна Мішпількіна (Высокаўская сярэдня школа). Пераможцам уручаныя смартфоны Apple ад кампаніі velcom. А. Мішпількіна, адна з пераможцаў, распавяла:

– Я вельмі ўдзячная арганізатарам конкурсу за тое, што яны даюць дзесяць магчымасць адкрыць свой талент. Дзякуй вялікі членам журы за тое, што адзначылі мае старанні ў падрыхтоўцы да конкурсу. Я вельмі доўга рыхтавалася і ўдзячная за дапамогу маім бацькам і настаўнікам.

– Дзякуючы сучасным тэхналогіям мы звярнулі ўвагу дзяцей на прыгажосць беларускага слова, велізарны і разнастайны пласт выдатных твораў нашых аўтараў. А рэспубліканскі фінал на знакамітай тэатральнай сцэне стаў эфектнай кропкай конкурсу, – адзначыў кіраўнік аддзела карпа-

ратыўных камунікацыяў кампаніі velcom Вячаслаў Смірнов.

Нагадаем, што сацыяльна-адукацыйны праект «Чытаем па-беларуску з velcom» праводзіцца пры падтрымцы Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь з 2015 года. Сёлета да ўдзелу былі запрошаныя вучні 7-8 класаў. Яны размясцілі ў сацыяльных сетках 2 048 відэазапісаў з чытаннем твораў беларускіх пісьменнікаў, якія можна адсачыць у сацыяльных сетках па хэштэгу #чытаемзvelcom. Відэа з чытаннем твораў на беларускай мове ў падтрымку ўдзельнікаў выклалі топ-менеджары кампаніі velcom, прадстаўнікі дыпмісіяў замежных дзяржаваў, прадстаўнікі Беларусі на міжнародным дзіцячым конкурсе «Еўрабачанне», члены спартыўных клубаў, студэнты Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, малалдыя паэты, супрацоўнікі беларускіх прадпрыемстваў. У падтрымку конкурсу быў таксама праведзены першы беларускамоўны паэтычны батл «Вершус».

– Конкурс «Чытаем па-беларуску з velcom» – гэта сапраўднае свята беларускай мовы і культуры. Дзеці з усёй краіны паказалі, наколькі важна захоўваць самы галоўны скарб – родную мову. Талент кожнага ўдзельніка мяне, на самой справе, уразіў. Упэўнены, што кожнага з гэтых юнакоў чакае цудоўная будучыня, напоўненая святлом, дабрывай і любоўю да сваёй радзімы, – падзяліўся ўражаннямі старшыня журы Уладзімір Ліпскі.

Паводле інфармацыі
арганізатараў

Пераможцы конкурсу «Чытаем па-беларуску з velcom»

Нашая памяць пра Перамогу

Да Дня Перамогі ў Пружанах Цэнтральная раённая бібліятэка імя М. Засіма ў гарадскім парку ладзіла выстаўку «Ваша Перамога – наша памяць». На ёй былі прадстаўлены мастацкія творы пра Вялікую Айчынную вайну і копіі фотаздымкаў землякоў – удзельнікаў Другой сусветнай вайны, якія вярнуліся дамоў пераможцамі. Побач размяшчаліся фрагменты іх успамінаў. Дапаўнялі выстаўку ваенная амуніцыя і аtryбутыка.

Сцяпан Аўдзейчык з в. Галяўчыцы абараняў Ленінград, ваяваў у Румыніі, Балгарыі, Венгрыі. Пад Масквой пачаў баявы шлях Леанід Клюкач з в. Росахі, ён вызваляў Прыбалтыку, Прусію, быў узнагароджаны шасцю ордэнамі, вайну скончыў на тэрыторыі Кітая. Міхаіл Котаў з г.п. Ружаны ваяваў на Крымскім паўвостраве, у Чэхіі. У штурме рэйхстага ўдзельнічаў пружанец Канстанцін Кугач,

ён быў адным з першых, хто паставіў свой подпіс на будынку.

Іван Уроніч з в. Хараватасма сустраў канец вайны ў Берліне. На рэйхстагу ён, непісьменны, намаляваў чырвоную зорку. Памятнай для яго засталася сустрэча з маршалам Жукавым, якога ён не пусціў у рэйхсбанк, калі аднойчы нёс там варту. Маршал не абурўся, што вартаўнік не ведаў яго ў твар і таму не па-

знаў, а падзякаваў за службу і загадаў сфатаграфавач салдата на памяць. Гэты фотаздымак пазней быў змешчаны ў святочным нумары часопіса «Красноармеец» за 1945 г.

У Гданьску сустраў Дзень Перамогі Мікалай Глушчанка, але жаданне ўбачыць рэйхстаг, звергнуты сімвал фашысцкай Германіі, і распісацца на ім было такім вялікім, што ён з групай саслужыўцаў паехаў у Берлін. Будынак быў увесь распісаны, вайскоўцы ледзь знайшлі вольнае месца, на якім пакінулі надпіс: «Сталінград – Берлін. Дайшлі».

Уладзіміру Неміровічу і Мікалаю Яромічу пашчасліва ўдзельнічаць у Парадзе Перамогі, які адбыўся на Чырвонай плошчы ў Маскве 24 чэрвеня 1945 г.

Пад час працы выстаўкі ладзілася грамадска-патрыятычная акцыя «Музы ў ваенных шнялях». Жыхары і госці горада чыталі вершы пра вайну. Самыя актыўныя наведнікі акцыі разам з хорам ветэранаў «Чырвоны гваздзік» пад кіраўніцтвам Святланы Машкала спявалі песні ваенных гадоў.

Вольга МАКАРЧУК
Фота
Тацяны ГУТОРКІНАЙ

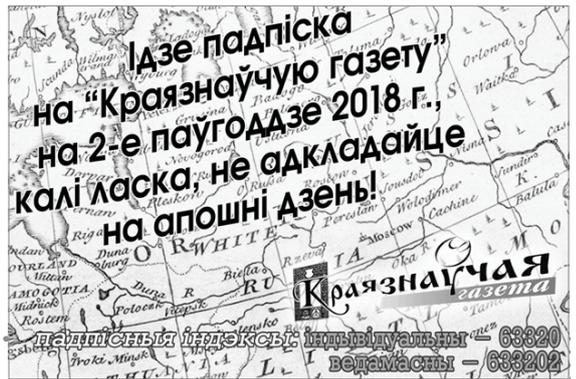
Адноўім Будслаўскую святыню разам!

Нагадваем нашым чытачам, што ў 2015 г. Беларускае фонд культуры распачаў акцыю па зборы сродкаў на рэстаўрацыю Будслаўскага касцёла бернардзінцаў. Дапамогі патрабуюць алтар XVII ст. у капліцы Святой Варвары, арыгінальны орган XVIII ст. і фрэскі Казіміра Анташэўскага. Таксама ў планах стварэнне адпаведнай інфраструктуры і ўмоваў побыту для пілігрымаў і экскурсійных групаў. Гэтую ініцыятыву падтрымалі Нацыянальная камісія Рэспублікі Беларусь па справах ЮНЕСКА, Мітрапаліт Мінска-Магілёўскай арцыбіскуп Тадэвуш Кандрусевіч, Беларускі камітэт Міжнароднай Рады па помніках і мясцінах (ІКАМОС). Акцыя працягваецца і сёлета.

Вядзецца збор сродкаў на рэстаўрацыю адзінага ў Беларусі Нацыянальнага санктуарыя Маці Божай Будслаўскай. Свой уклад у гэтую справу вы можаце зрабіць непасрэдна ў касцёле Святога Сымона і Святой Алены ў Мінску, Будслаўскім касцёле Унебаўзяцця Найсвяцейшай Панны Марыі, а таксама пералічэннем сродкаў на дабрачынны рахунак, адкрыты пры Беларускам фондзе культуры ў Белінвестбанку. Імёны ахвяравальнікаў і назвы арганізацыяў будучы ўшанаваныя на памятнай дошцы ў Будслаўскім касцёле і надрукаваныя ў «Краязнаўчай газеце».

Звярніце ўвагу! Рэквізіты рахунку на рэстаўрацыю цяпер такія:

BY88BLBV31350100081886001001, г. Мінск, ОАО «Белінвестбанк. Дирекция по г. Минску и Минской области, код BLBVBV2X, с пометкой «На реставрацию Будславского костёла», Мінск, ул. Коллекторная, 11, УНП 100081886, ОКПО 37449864, тел. бухг. (+ 375 017) 283 28 24.

На тым тыдні...

✓ **15 мая** ў Дзяржаўным літаратурна-мемарыяльным музеі Якуба Коласа адкрылася выстаўка «І злучана быццё і небыццё», прысвечаная Міжнароднаму дню сям'і. Выстаўка прадстаўлена двума тэматычнымі комплексамі: сям'я Міхала Міцкевіча і сям'я Якуба Коласа. Першы раскрываецца праз яркія і запамінальныя ілюстрацыі да «Новай зямлі», зробленыя мэтрамі беларус-

кага выяўленчага мастацтва Васілём Шаранговічам, Лазарам Ранам, Іллёй Немагам, Эдуардам Агуновічам. Рэчы, якія належалі Міцкевічам і якія былі ў паўсядзённым ужытку сям'і, арганічна ўраўнаважваюць палёт мастацкай думкі і надаюць вобразам, што ўзнікаюць ва ўяўленні наведнікаў выстаўкі, зямной канкрэтыкі і дотыкавай адчувальнасці. Тэматычны блок сям'і Міцкевічаў другога пакалення рэ-

прэзентуюць фотаздымкі самога Якуба Коласа, яго жонкі Марыі Дамітрыевны, сыноў Данілы, Юркі і Міхаса, сваёй, лісты народнага паэта да сваіх блізкіх, лісты ад іх, вершы-прысвячэнні.

✓ **15 мая** ў Дзяржаўным літаратурным музеі Янкі Купалы сумесна з Рэспубліканскім цэнтрам нацыянальных культур адбылася прэзентацыя кнігі перакладзе «А хто там ідзе?» ў перакладзе на 100 моваў свету. Кніга выйшла сёлета ў выдавецтве «Беларуская Энцыклапедыя імя Петруся Броўкі».

Верш «А хто там ідзе?» нездарма называюць народным гімнам. Гэты твор увасобіў абуджэнне нацыянальнай самасвядомасці, чалавечай годнасці і патрыятызму беларускага народа. У шчырых радках купалаўскага верша б'юцца сэрцы мільянаў беларусаў, якія імкнуцца да шчасця і волі, якія аб'ядналіся ў агромністай грамадзе, каб перад усім светам з гонарам засведчыць сваё права «людзьмі звацца».

✓ **15 мая** Літаратурны музей Максіма Багдановіча запрашаў на сустрэчу з сям'ёй Жыбуляў – паэтамі Віктарам Жыбулем і Верай Бурлак (Джэці), іх дзецямі Кастусём і Эрыкам. Госці сустрэчы разам адсвяткавалі Міжнародны дзень сям'і (адзначаецца 15 мая), заснаваны Генеральнай Асамблеяй ААН у 1993 годзе дзеля прыцягнення ўвагі да сямейных каштоўнасцяў.

✓ **17 мая** ў Нацыянальным гістарычным музеі Рэспублікі Беларусь адкрылася выстаўка «Зладзейскія грошы», або Гісторыя фальшываманецтва», падрыхтаваная сумесна з Міністэрствам унутраных спраў Рэспублікі Беларусь і гістарычным факультэтам Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта.

Гісторыя фальшываманецтва налічвае амаль столькі ж гадоў, колькі і гісторыя ўласна грошай. Імкненне да незаконнага ўзбагачэння шляхам падробкі легальных плацёжных сродкаў фіксуецца практычна ва ўсіх кутках свету і ва ўсе гістарычныя перыяды. Не абмінула гэтая з'ява і тэрыторыю Беларусі. У апошнія стагоддзі, з развіццём нумізматычнага калекцыянавання, у вытворчасці несапраўдных грошай з'явілася новае адгалінаванне – выпуск так званых антыкварных падробак, якія вырабляюцца для рэалізацыі калекцыянерам, а не для грашовага абарачэння.

✓ **18 і 19 мая** ў Мінску адбыўся ІV кніжны фестываль «Горад і Кнігі». Пад час яго ладзілася больш за 100 мерапрыемстваў, працавалі дзіцячыя, маладзёжная, экспертная пляцоўкі і пляцоўка чытанняў, а таксама стол майстар-класаў і літаратурных гульняў. Тэматыка сёлетага фестываля была разнастайнай: Мінск, навука, коміксы і фантастыка, прафесія ў літаратуры, асабісты дзеці.

Пад час прэзентацыі ў музеі Янкі Купалы

Фота Наталі КУПРЭВІЧ

**«Краязнаўчая газета»:
700 нумароў за 15 гадоў**

Віншую «Краязнаўчую газету» з 15-гадовым юбілеем!

Зычу ёй доўгіх гадоў жыцця, аўтарай юных і сталых з самых розных геаграфічных кропак нашай планеты, яшчэ больш цікавых і нават нечаканых матэрыялаў, фотаздымкаў, малюнкаў!

Няхай нашыраецца чытацкая аўдыторыя вашай вельмі важнай для беларускай культуры газеты! І штогод расце колькасць яе падпісчыкаў. Каб у кожнай школе: у бібліятэцы, класах і ў настаўніцкай на сталах, — шамацела аркушамі «Краязнаўчая газета». Як нашая знакавая вялікая птушка — «белымі крыламі»...

Хацелася б нават хутка ўбачыць і «Школьную краязнаўчую газету» як адгалінаванне, зялёны парастак дарослай. Такую каляровую, захапляльную, вясёлую, дзе аўтарамі былі б найперш школьнікі, нават яшчэ зусім маленькія хлопчыкі і дзяўчынкі. Усё-ткі ёсць у нашых генах з маленства цікавасць

да навакольнага свету; а ў Беларусі ён шыкоўны, калі глядзець па гістарычных падзеях, асобах, сімвалах! Жывуць у юных душах гэтыя няўрымслівыя і вынаходлівыя «палескія рабінзоны» і фатографы дашкевічы!

Зычу ў гэтыя юбілейныя дні газете і яе творчаму рэдакцыйнаму калектыву, усім супрацоўнікам і добраахвотным памочнікам традыцыйнай беларускай мудрасці, веры ў свае сілы і ў новыя вытворчыя магчымасці, радасці ад плёну сваёй руплівай працы і любові адданых чытачоў!

У сваю чару, з'яўляючыся сталай чытачкай «Краязнаўчай газеты» (яшчэ з першых яе нумароў!), а таксама аўтаркай некаторых яе матэрыялаў (верш «На выставе Льва Дашкевіча», артыкул «Мой дзед Грыша...» і

іншыя), хацела б прызнаць ў пазаве і любові да многіх яе аўтараў, старэйшых сёння і мае аднагодкі-знаёмцы: Святлана Кошур, Ігар Пракаповіч, Аляксей Смалянчук, Сяргей Чыгрын, — а таксама маладыя калегі-літаратары Кацярына Мяшкова, Аляксей Сачанка і многія многія іншыя.

Нізкі паклон асабіста за вялікі ўклад у працу «Краязнаўчай газеты» і існавання нашага гонару — грамадскага аб'яднання «Беларускі фонд культуры» Уладзіміру Гілепу, а таксама Адаму Мальдзісу, які часам натхняў і накіроўваў мяне на пошукі не толькі ў «небе пазіі», але і на «зямлі нашых продкаў».

Людміла СІЛЬНОВА,
г. Мінск

Ад рэдакцыі. Спн. Л. Сільнова апроч словаў прыязнасці да нашага выдання пералічыла на развіццё газеты 100 бел. руб. Дзякуй вялікі, Сябра!

Дабрачынны фонд «Любчанскі замак»

Справаздача аб дзейнасці Дабрачыннага фонду «Любчанскі замак» за 2017 год, зацверджаная Апякунскай радай і Кіраўніцтвам фонду

1. Колькасць заснавальнікаў фонду	1 чалавек.
2. Кошт маёмасці (чыстыя актывы) складае	1509,9 тыс. руб.
У тым ліку:	
— маёмасць і сродкі, перададзеныя заснавальнікам	14,7 тыс. руб.;
— абавязкі дырэктара выконваюцца заснавальнікам дабрачынна на пастаяннай аснове, які для дзейнасці фонду прадаставіў офіс і аўтатранспарт;	
— паступленні ад праведзеных мерапрыемстваў	адсутнічаюць;
— прыбыткі ад прадпрыемальніцкай дзейнасці	421,4 тыс. руб.;
— грашовыя паступленні	2,1 тыс. руб.;
— дабрачынная дапамога будаўнічымі матэрыяламі	1014,5 тыс. руб.
— выкананыя працы на суму	
3. Расходы (усяго за 15 гадоў дзейнасці фондам было засвоена)	1504,4 тыс. руб.
Астатак грашовых сродкаў на рахунок	0,455 тыс. руб.
4. Унітарныя прадпрыемствы, гаспадарчыя таварыствы не ствараліся, і ўдзел у дзейнасці такіх юрыдычных асобаў фонд не прымаў	
- Справаздача зацверджаная на сумесным сходзе Апякунскай рады і Кіраўніцтва фонду 10 мая 2018 г.

Дырэктар фонду «Любчанскі замак» — Іван Антонавіч Пячыньскі

Даведка

Справаздача дзейнасці фонду за 2017 г. адбылася 10.05.2018 г. Аўдыторыю ўжо пятнаццаты год нам прадастаўляе кіраўнік Нацыянальнага мастацкага музея Беларусі, наш даўні сябра Уладзімір Пракаповіч. Вялікі дзякуй работнікам устаноў, якія заўжды забяспечвалі нам утульную працу пасля заканчэння сваёго працоўнага часу.

Апякунская рада і праўленне ўхвалілі дзейнасць фонду за 2017 г., зацвердзілі справаздачу аб гаспадарчай дзейнасці, бухгалтарскі баланс і план працы праўлення фонду на 2018 г. Былі абраныя ў Апякунскую раду Павел Вадап'янаў (член-карэспандэнт НАН Беларусі, прафесар, доктар філасофскіх навук), у рэзійўзінную камісію Валерый Вінар (сын Мікалая Вінара, вядомага краязнаўца, музейзнаўцы, заснавальніка Любчанскага краязнаўчага музея, аўтара манаграфіі по гісторыі Любчы).

Адзначалася, што фінансавую дапамогу ў памеры 80 000 рублёў у мінулыя гады аказаў ААТ «Прыорбанк». Грашовыя ахвяраванні фонд атрымаў таксама ад грамадзянаў: Вадзіма Вашко — 385 рублёў, Мікалая Жагоры — 500 рублёў, Вадзіма Каранца і яго жонкі Наталлі Мікалаўны — адпаведна 180 і 120 рублёў.

Ужо чацвёрты год у жніўні нас наведвае Аляксандр Курьоловіч, ён ахвяраваў 200 рублёў, а для харчавання валанцёраў дзве скрыні кансерваў. Таксама чацвёрты год нам дапамагае жыхар Расіі, наш зямляк Ігар Літарэвіч.

Фрагменты заходняй вежы

На паўночна-заходняй абарончай сцяне

Сход быў праінфармаваны, што архітэктурны праект на ўвесь замак разгледжаны Міністэрствам культуры Рэспублікі Беларусь і атрымаў станоўчае заключэнне. Зараз праект разглядаецца, у якасці аказання спонсарскай дапамогі, РУП «Галоўдзяржбудаэкспертыз». Па атрыманні станоўчага заключэння будзе распрацоўвацца будаўнічыя праекты па вызначаных чэргах аднаўлення збудаванняў замка.

Асноўныя працы, выкананыя валанцёрамі:

1. На паўднёвай (валанцёрскай) вежы адрэстаўраванае арачнае скля-

пенне перакрыцця першага ўзроўню. На гэтую складаную працу спатрабілася 400 чалавека-дзён. Першапачаткова патрэбна было ачысціць скляпенне да яго не пашкоджанай паверхні, зрабіць чатыры абабіттыя бляхаю шаблоны. Вертыкальную цагляную кладку на кожным шаблоне выконвалі па два чалавекі. Яшчэ двое нарыхтоўвалі рошчыну і падразалі цэглу па месцы кладкі. Таўшчыня вертыкальнай кладкі з перавязкай у палову цагляны (з зачэканьваннем да непашкоджанай паверхні скляпення) складала 300 — 350 мм. На гэтую працу пайшло 40 дзён, бо яна ювельнічая, што патрабавала шмат часу на вывучэнне адметнасцяў і перамясцэнне вопыту ад тых, хто ўжо засвоіў тэхніку такой кладкі.

2. На заходняй (брамнай) вежы пакладзеная падлога (88,3 м²) трэцяга і чацвёртага ўзроўня, падшытая столь (43 м²) трэцяга ўзроўню з выкарыстаннем уцяпляльных матэрыялаў. Дошкі для падлогі выраблялі самі з абрэзанага, але не габляванай, дошкі, самі рабілі пазы і шпунты для іх злучэння паміж сабой.

3. На паўднёва-заходняй абарончай сцяне з боку дваровай тэрыторыі зробленыя дзве «крэпоўкі» ў месцах злучэння сцяны да паўднёвай (валанцёрскай) і заходняй (брамнай) вежаў. Таксама пры гэтай сцяне на 150 мм былі паніжаныя ўзроўні трох дажджавых (сцёкавых) калодзежаў з мэтай забеспячэння больш поўнага адводу вады з замчышча.

4. На паўночна-заходняй абарончай сцяне ачышчаны фундамент ад пашкоджанай цагляна-бутавай кладкі, выдаленыя тры пні дыяметрам да 1,5 м і іх карэнне. Адноўлены фундамент у памеры 151 м³. Нарыхтавана, перавезена і выкарыстана 60 м³ буту. Нарыхтаваная на бетонамшалцы 54,8 м³ рошчыны для аднаўлення фундаменту, агулам выкарыстана 94,8 м³ бетону. Адноўлена 20 м³ цаглянай кладкі сцяны, а ў ёй зробленыя аркі.

5. Дадатковыя працы. У заходнюю (брамную) вежу зробленая і ўсталяваная брама. Выканаўца — мастак-каваль Юрась Мацко, кансультант Рыгор Сітніца са сваімі сябрамі. На 70 адсоткаў выкананая першапачатковая (чарнавая) планіроўка тэрыторыі замчышча. Выдаленыя кустоўе і кветнік, а пад кветнікам фундамент былога фантана пабудовы XIX ст., які размяшчаўся пасярод двара замчышча. Разабраны ўласны склеп пабудовы 1960-х гг. Двойчы рабілася ачыстка валоў ад кустоўя.

Фонд выказвае падзяку ўсім валанцёрам, рэктарам БДТУ і БНТУ Ігару Войтаву і Сяргею Харытончыку, а таксама іх прафесарска-выкладчыцкаму складу за арганізацыю ўдзелу студэнтаў-валанцёраў.

Асабліва падзяка нашаму асноўнаму спонсару, кіраўніку ААТ «Прыорбанк» Сяргею Касцючэнку, за фінансавую падтрымку на працягу ўжо 9 гадоў.

Свет ручніковы – скарб адмысловы

Край наш – дзівосны прыстанак загадак і цудаў...
Мікола Гусоўскі

Сёлетні год аб'яўлены ў Беларусі годам малой радзімы. А што характарызуе наш Смаргонскі край лепей, чым спрадвечная культурная спадчына і майстры, якія яе ствараюць? Таму напрыкант красавіка мы запрасілі да сябе ў Смаргонскую раённую бібліятэку майстрыху, вышывальшчыцу ручнікоў і вельмі прыемнага чалавека Зафію Войтку з вёскі Залессе і зладзілі імпрэзу «Свет ручніковы – скарб адмысловы» для людзей сталага ўзросту.

Зафія Іванаўна (Тамашэвіч) нарадзілася ў Літве 7 кастрычніка 1974 г. У тры гады яна засталася сиратой і апынулася ў дзіцячым доме, потым выхоўвалася ў Смаргонскай школе-інтэрнаце. Калі вучылася ў чацвёртым класе, дзякуючы сваёй настаўніцы Марыі Ільнічэне Радзішэўскай захапілася вышываннем ручнікоў. У восьмым класе адбылася першая выстаўка Зоі, а потым яна разам з іншымі вучнямі трапіла на Выстаўку дзясягненняў народнай гаспадаркі ў Маскве, адкуль прывезла першую ўзнагароду, пакуль яшчэ калектыўную – вялікую крышталёвую вазу і некалькі дыпламаў.

Пасля восьмага класа Зафія пайшла вучыцца па спецыяльнасці «майстар-цырульнік, прыёмшчык заказаў». Яе настаўніца М. Радзішэўская, якая бачыла ў дзяўчыне сваю пераемніцу, расцаніла гэта як здардніцтва. Доўгія тры гады Зафія не брала ў рукі пяльцы і зразумела за гэты час, што такое творчы голад. Ды і па прафесіі працаваць больш яна не магла – праявілася астма.

Цяжка было настаўніцы прабачыць юную Зафію – Марыя Ільнічэна дала ёй з паўсотні незакончаных навучэнцамі працаў, каб тая дарабіла іх па памяці. Гэты экзамен стаў галоўным у жыцці дзяўчыны. Госці імпрэзы даведаліся, што абяцанне не кідаць вышыўку З. Войтка дала і ў апошнія хвіліны жыцця свайго педагога. Яшчэ 5 гадоў пасля смерці Радзішэўскай даказвала яе дочкам, што вартая таго, каб атрымаць у спадчыну папкі з унікальнымі ўзорамі, якія належалі настаўніцы.

У 1996 г. Зафія вярнулася ў Смаргонскую школу-інтэрнат, дзе кірвала гуртком па вышыўцы і адраджала музей М.І. Радзішэўскай. Амаль 5 гадоў была яна інструктарам па працы. З 2008 г. працавала ў смаргонскім раённым Доме рамёстваў, які быў створаны для адраджэння культурнай спадчыны беларусаў.

У 2013 г. на Рэгіянальным фестывалі абрадаў і рамёстваў у Лідзе за вышывання крыжычкі ручнікоў і вельмі прыемнага чалавека Зафію Войтку з вёскі Залессе і зладзілі імпрэзу «Свет ручніковы – скарб адмысловы» для людзей сталага ўзросту. Зафія Іванаўна (Тамашэвіч) нарадзілася ў Літве 7 кастрычніка 1974 г. У тры гады яна засталася сиратой і апынулася ў дзіцячым доме, потым выхоўвалася ў Смаргонскай школе-інтэрнаце. Калі вучылася ў чацвёртым класе, дзякуючы сваёй настаўніцы Марыі Ільнічэне Радзішэўскай захапілася вышываннем ручнікоў. У восьмым класе адбылася першая выстаўка Зоі, а потым яна разам з іншымі вучнямі трапіла на Выстаўку дзясягненняў народнай гаспадаркі ў Маскве, адкуль прывезла першую ўзнагароду, пакуль яшчэ калектыўную – вялікую крышталёвую вазу і некалькі дыпламаў.

ўладкавалася ў жыцці, а малодшай, Надзеі, усяго два гады. Сваё майстэрства жанчына перадае дочкам і спадзяецца, што яны, як некалі яна сама, будучы адраджаць своеасаблівую і непаўторную беларускую вышыўку.

Ва ўзорах тканых і вышываных беларускіх вырабаў зашыфраваная гісторыя жыцця людзей, гісторыя роднага краю. І Зафія Іванаўна шчыра дзялілася з гасцямі сустрэчы сакрэтамі стварэння гэтых сапраўдных помнікаў культуры і мастацтва, праявляла майстар-клас па вышыўцы.

*З каласоў жытнёвых
ён сатканы,
Наш ручнік, наш
беларускі ўзор.
Васільком, пралескай
вышываны,
Хвалямі блакітнымі азёр.*

На жаль, часам мы, беларусы, забываемся на сваю цудоўную спадчыну... Але дзякуючы такім самаадданым майстрам,

«Адраджэнне беларускага ручніка» ды інш. З таго ж года З. Войтка – сябра Беларускага саюза майстроў народнай творчасці. Яе працы выстаўляліся ў Мінску, Гродне, Полацку і іншых гарадах.

А яшчэ Зафія Іванаўна – цудоўная матуля трох дачок і сына. Старэйшыя дзеці ўжо

як Зафія Войтка, працягваюць дэялог мінуўшчыны і будучыні праз асэнсаванне дэкору ручнікоў, іх асаблівасцяў, тэхнічных прыёмаў і колеравых спалучэнняў.

*Наталія ЛАЎРАНКАВА,
бібліятэкар Смаргонскай
раённай бібліятэкі*

Палажэнне аб рэспубліканскім конкурсе «Славуцья імёны маёй малой радзімы»

1. Агульныя палажэнні

1.1. Рэспубліканскі конкурс «Славуцья імёны маёй малой радзімы» праводзіцца ў межах Года малой радзімы і скіраваны на актывізацыю дзейнасці грамадскіх і дзяржаўных арганізацый, грамадскіх ініцыятыв, грамадзян па пошуку і зборы гістарычных і сучасных звестак аб вядомых выхадцах з канкрэтных населеных пунктаў і рэгіёнаў у мэтах ушанавання памяці і папулярызацыі іх дзейнасці.

1.2. Арганізатарамі конкурсу з'яўляюцца ГА «Беларускі фонд культуры», рэдакцыя газеты «Звезда» і «Краязнаўчая газета».

1.3. Прыкладны змест конкурсных заявак і праектаў:
– збор матэрыялаў і напісанне радаводнай славуцья дзяцячай і знакамітых выхадцаў канкрэтных рэгіёнаў;
– стварэнне кніг, падрыхтоўка хроніка-дакументальных фільмаў, радыё- і тэлеперадач;
– складанне памятных календароў, падрыхтоўка ілюстраваных альбомаў, прысвечаных вядомым землякам, збор фотаздымкаў пра іх;
– устаноўка памятных дошак і памятных знакаў, каплячак, прысвечаных вядомым людзям – выхадцам з гэтых мясцін;
– запісы ўспамінаў старэйшых жыхароў пэўных населеных пунктаў;
– стварэнне музейных экспазіцый, мемарыяльных залаў (пакоюў) у мясцовых бібліятэках, музеях і школах.

2. Умовы ўдзелу і парадок правядзення конкурсу.

2.1. У рэспубліканскім конкурсе «Славуцья імёны маёй малой радзімы» могуць прымаць удзел юрыдычныя, фізічныя асобы і групы грамадзян.

2.2. На конкурс могуць быць прадстаўлены як рэалізаваныя (не раней 2017 года), так і тыя праекты, што знаходзяцца ў стане рэалізацыі.

2.3. Ход конкурсу будзе шырока асвятляцца на старонках газет «Звезда» і «Краязнаўчая газеты», у рэгіянальных і мясцовых СМІ.

2.4. Падача матэрыялаў на конкурс (апісанне, фота- і відэамаатэрыялы, публікацыі ў СМІ) ажыццяўляецца да 31 снежня 2018 года ў Беларуска фонд культуры (220029, г. Мінск, Траецкая набярэжная, 6).

3. Падвядзенне вынікаў конкурсу.

3.1. Ацэньваць конкурсныя праекты будзе конкурсная камісія ў складзе прадстаўнікоў арганізацый-заснавальнікаў і партнёраў конкурсу.

3.2. Лепшыя конкурсныя праекты будуць адзначаны спецыяльнымі дыпламамі і каштоўнымі падарункамі.

3.3. Па выніках рэспубліканскага конкурсу найбольш цікавыя праекты будуць прэзентавацца ў Мінску, уключаны ў інфармацыйны банк для шырокага інфармавання грамадскасці і зацікаўленых арганізацый, мясцовых органаў улады.

На фота У. ПУЧЫНСКАТА: у в. Прылуці (Мінскі раён)

Шэраг музеяў Гомельскай і Чарнігаўскай абласцей сталі ўдзельнікамі трансгранічнага праекта, што ўваходзіць у межах Праграмы тэрытарыяльнага супрацоўніцтва краінаў Усходняга партнёрства ЕартС Беларусь – Украіна пры падтрымцы мясцовых уладаў. Першае шырокае мерапрыемства праекта на беларускім баку – міжнародная канферэнцыя «Дняпроўскі паром». Гісторыка-культурнае ўзаемадзеянне – прайшло 26 – 27 красавіка ў Гомелі. А за два тыдні да яе ў Чарнігаве адбыўся ўстаноўчы круглы стол, дзе сабраліся беларуская і ўкраінская каманды праекта, а таксама прадстаўнікі зацікаўленых музеяў з суседніх абласцей.

Афіцыйная назва праекта «Ад партнёрства мясцовых музеяў да шырокага трансгранічнага супрацоўніцтва», але арганізатары і ўдзельнікі называюць яго «Дняпроўскі паром», згадваючы рачныя пераправы, што аб'яд-

ноўвалі беларускі і ўкраінскі берагі адной ракі. Кіраўнікі праекта спадзяюцца, што аднавіць «дняпроўскі паром» атрымаецца прынамсі на ўзроўні культурных сувязяў паміж музеямі, адукацыйнымі ўстановамі і насельніцтвам дзвюх абласцей.

Ініцыятарам праекта з'яўляецца Гомельскі філіял Грамадскай арганізацыі «Беларускі зялёны крыж». Гэты праект ёсць лагічным працягам шматгадовай дзейнасці арганізацыі ў Гомельскай вобласці – медыцынскіх, адукацыйных і культурных праграмаў, накіраваных на ўсебаковую рэабілітацыю і развіццё рэгіёна пасля Чарнобыльскай катастрофы. Партнёрамі «Беларускага зялёнага крыжа» ў праекце з'яўляюцца боку з'яўляюцца Нацыянальны ўніверсітэт «Чарнігівскі колегіум» імя Т.Р. Шаўчэнкі і Гісторыка-археалагічны музейны комплекс «Древний Любеч».

«Кожны музей мусіць знайсці сваю Джаконду»

Так мяркуе дызайнер і рэстаўратар, сябра Саюза мастакоў Беларусі і кансультант праекта Фёдар Сарока, які ўзяў нены:

– Гэта мусіць быць яркая рэч, артэфакт, які гарманічна ўвойдзе не толькі ў экспазіцыю музея, але і ў агульную трансгранічную музейную прастору, зробіцца асобным пунктам у экскурсійным маршруце, што злучыць музеі Гомельшчыны і Чарнігаўшчыны.

Удзельнікі праекта ўжо распачалі пошукі гэтых артэфактаў. Супрацоўніца Музея бітвы за Дняпро (Лоеў) Ксенія Сямашка спадзяецца, што дзяку-

Музейшчыкі плануюць размясціць батлейку ў раённай бібліятэцы, што знаходзіцца ў суседнім будынку – помніку архітэктуры XIX ст. Паказваць наведнікам плануюць мясцовыя інтэрмедыі «Казак і казачка», «Ліцвін і ліцвінка», што захаваўся ў этнаграфічных запісах. «Батлейка дазволіць музею выйсці за межы ваеннай тэмы і адкрыць для наведнікаў разнастайнасць лоеўскай рэгіянальнай гісторыі і культуры».

Малодшы навуковы супрацоўнік Брагінскага гістарычнага музея Алеся Музычэнка распавяла, што «візітоўкай» музея ў новаствораным трансгранічным маршруце могуць стаць дэкаратыўныя элементы экзтэр'еру сядзібы ў Ніжніх Жарах. Супрацоўнікі музея ўжо абмяркоўвалі з камандай праекта магчымасць аформіць з іх дапамогай частку музейнай прасторы.

Новыя магчымасці для мясцовых музеяў

Наладзіць трансгранічнае супрацоўніцтва музеяў Гомельскай і Чарнігаўскай абласцей, аб'яднаўшы іх трансгранічным экскурсійным маршрутам, – так кіраўнікі праекта фармулявалі яго галоўную мэту. Спрыяць гэтаму будуць супольныя мерапрыемствы: круглыя сталы, міжнародная канферэнцыя па гісторыка-культурнай спадчыне рэгіёна, трансгранічны музейны форум, прысвечаны інвацыям у музейнай працы, воркшоп па распрацоўцы трансгранічнага экскурсійнага маршруту, міжнародны пленэр па адметных мясцінах Гомельшчыны і Чарнігаўшчыны і выстаўкі паводле вынікаў. Таксама запланаванае выданне ліюстраванага даведніка па гісторыі і культуры рэгіёна і стварэнне інтэрнэт-рэсурсу, які аб'яднае беларускія і ўкраінскія музеі, што ўдзельнічаюць у праекце.

Шмат увагі будзе нададзена далучэнню мясцовых музеяў да сучасных метадаў музейнай працы. Так, у межах трансгранічнага музейнага форуму, што пройдзе ў сярэдзіне чэрвеня ў Чарнігаве, музейныя супрацоўнікі пазнаёмяцца з новымі дасягненнямі ў музейнай сферы і спосабамі іх выкарыстання ў музеях рэгіёна.

Але самі музейшчыкі адзначаюць, што галоўная каштоўнасць праекта для іх – менавіта жывыя стасункі з калегамі. Нягледзячы на геаграфічную блізкасць Гомельскай і Чарнігаўскай абласцей да пачатку праекта многія музеі не мелі сувязяў паміж сабой. І «Дняпроўскі паром» імкнецца гэта кампенсавать: пад час мерапрыемстваў праекта адмыслоўцы знаёмяцца, абменьваюцца ведамі і напрацоўкамі, намацаваюць агульныя тэмы, знаходзяць ідэі для супрацоўніцтва. Кожная падзея праекта суправаджаецца экскурсіямі па музеях і адметных мясцінах Гомельшчыны і Чарнігаўшчыны з мэтай, каб беларусы і ўкраінцы болей даведаліся адно пра аднаго.

Аб'яднаць музеі дапаможа трансгранічны экскурсійны маршрут

Рэальным вынікам беларуска-ўкраінскага супрацоўніцтва ў межах праекта мусіць стаць

«Дняпроўская ідылія» — абагульнены вобраз «залатога веку»

Устаноўчы круглы стол праекта ў Чарнігаве

трансгранічны экскурсійны маршрут, што паяднае музеі Гомельшчыны і Чарнігаўшчыны і будзе адлюстроўваць іх гісторыка-культурную блізкасць.

– Даследуючы турыстычны патэнцыял рэгіёна, мы знайшлі шмат «нітачак»-сувязяў, што злучаюць беларускі і ўкраінскі берагі Дняпра, – адзначае кіраўнік праекта ад ГА «Беларускі зялёны крыж» Ганна Выгонная.

Матэрыялу столькі, што на грунце асноўнага маршруту распрацоўваецца шэраг тэматычных, прысвечаных сядзібай і палацавай культуры Сярэдняга Падняпроўя, стараабрадніцтва, помнікам яўрэйскай культуры, прыродным паркам і запаведнікам, асветным установам, мастацкай культуры, драўлянай архітэктуры і народнаму побыту.

– Такія маршруты актывізуюць культурнае жыццё ў рэгіёне і прыцягваюць увагу не толькі беларусаў і ўкраінцаў, але і турыстаў з іншых краінаў, што ў сваю чаргу паспрыяе паляпшэнню сацыяльна-эканамічнага становішча беларуска-ўкраінскага памежжа, – мяркуюць кіраўнікі праекта.

Адмыслова для трансгранічнага маршруту ў музеях

распрацоўваюцца новыя экспазіцыі, выстаўкі, экскурсіі. Напрыклад, у межах праекта загадчык філіяла Веткаўскага музея ў Гомелі Пятро Цалка стварыў стараабрадніцкі маршрут па Гомелі і ваколіцах і прадставіў яго беларускім і ўкраінскім калегам на згаданай міжнароднай канферэнцыі.

ючы праекту ў музеі з'явіцца батлейка:

– За аснову для «лоеўскай» батлейкі мы ўзялі батлеечную скрыню з калекцыі Чарнігаўскага гістарычнага музея імя В.В. Тарноўскага. Але ў адрозненне ад «чарнігаўскай», якая з'яўляецца адно музейным экспанатам, нашая будзе гульнявой.

На шляху да «Дняпроўскай ідыліі»

Артэфакты, пра якія распавялі вышэй, абраныя нездарма – усе яны адлюстроўваюць прыроднае адзінства і культурную разнастайнасць паміж землямі беларуска-ўкраінскага памежжа. Разам яны складаюць гэтку «Дняпроўскую ідылію» – абагульнены вобраз «залатога веку» Падняпроўскага рэгіёна. Музеі ж з'яўляюцца захавальнікамі часцінак гэтага вобраза.

Але не толькі захавальнікамі. Сучасныя музеі прэтэндуюць на ролю рэгіянальных культурных цэнтраў – месцаў, дзе не толькі захоўваюцца прадметы, але і трансліюцца новыя думкі і веды пра тэматычную гісторыю і культуру. Вядома, каб падтрымліваць гэты статус, музеяў неабходна пераймаць паспяхоўны досвед, выкарыстоўваць інвацыійныя метады працы, выходзіць на новыя якасны ўзровень. У гэтым акурат і можа дапамагчы аб'яднанне намаганняў беларускага і ўкраінскага бакоў цягам праекта «Ад партнёрства мясцовых музеяў да шырокага трансгранічнага супрацоўніцтва».

Нездарма мерапрыемства праекта называюць завяршаюцца маленькай прыгожай акцыяй – кожны ўдзельнік складае свой папярвы карабель – «Дняпроўскі паром» – як сімвал культурнага ўзаемадзеяння Гомельшчыны і Чарнігаўшчыны.

Марыя МАРКЕВІЧ
Фота Сямёна ШАЎЦОВА

Экскурсія беларускіх і ўкраінскіх музейных супрацоўнікаў у Веткаўскі музей стараабрадніцтва і беларускіх традыцыяў імя Ф.Р. Шклярава

Сям'і шчаслівыя імгненні

15 мая ў Дзень сям'і адбылася ўрачыстая цырымонія ўзнагароджання пераможцаў раённага фотаконкурсу «Мая сям'я: шчаслівыя імгненні». У ім бралі ўдзел 8 сем'яў з Карэліцкага раёна. Усе працы былі пададзеныя на сайце раённай газеты «Польмя». Народнае галасаванне вызначыла тройку лаўрэатаў.

Абсалютным пераможцам, які набраў 997 галасоў, стала сям'я Гер-

манюк з Карэлічаў. На другім месцы – сям'я Зайко з аграгарадка Палужжа. Тройку лаўрэатаў замкнула сям'я Васілеўскіх з райцэнтра. Начальнік аддзела ЗАГС Карэліцкага райвыканкама Валянціна Сіўко павіншавала пераможцаў, яны атрымалі дыпламы і каштоўныя падарункі. Адмысловым дыпламам і падарункам узнагароджаная сям'я Мацко.

Імпрэза працягнулася конкурсна-забаўляльнай праграмай «Мама,

тата, я – здаровая сям'я», якую правёў Карэліцкі раённы Цэнтр культуры і народнай творчасці сумесна з Маладзёжным Саветам Карэліцкага раённага аб'яднання прафсаюзаў і Карэліцкім РАНС у рамках акцыі «Не пакідайце дзяцей адных».

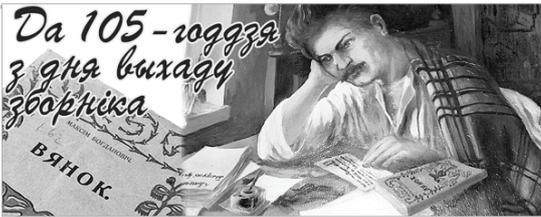
Галіна СМАЛЯНКА,

г.п. Карэлічы

Фота Крысціны ЛАУРШЫЧЫК

Сям'я Германюк

«Тете Маше на память от автора...»

Наступная гісторыя прысвячаецца арыгінальнаму зборніку вершаў Максіма Багдановіча «Вянок», які ў 1914 годзе паэт падарыў роднай цётцы – Марыі Ягораўне Галаван (у дзявоцтве – Багдановіч). Праз семдзесят гадоў пасля такой важнай для абодвух падзеі, 20 красавіка 1984 года, каштоўная кніга паступіла на пастаяннае захаванне ў фонды Літаратурнага музея Максіма Багдановіча ў Мінску. Супрацоўнікі, якія на той час актыўна займаліся пошукавай і збіральніцкай дзейнасцю для будучай экспазіцыі, вельмі ўзрадаваліся здабытку. Пра кнігу, яе ўладальніцу, шматлікія падарожжы мы і распавядзем далей.

Сапраўды, падарожжаў у гэтага асобніка было зашмат; перад тым, як кніга назаўсёды стала музейным экспанатам, ёй давялося пабываць у многіх гарадах, што сёння знаходзяцца ў розных дзяржавах. Свет яна ўбачыла ў Вільні, у добра вядомай сёння кожнаму беларусу друкарні Марціна Кухты. Потым асобнік у ліку іншых адправіўся ў Яраслаўль, дзе тады жыў М. Багдановіч. Мы не ведаем, быў гэта аўтарскі экзэмпляр, ці Максім замовіў кнігу за грошы ў рэдакцыі «Нашай Нівы», таму што ў адным з лістоў яшчэ на пачатку 1913 года ён пісаў сябрам у Вільню: «Вы мне не шліце аўтарскіх экзэмпляраў, я іх куплю і куплю шмат». Пошук сродкаў

для «Вянка» ішоў вельмі складана, а да краўдфандынгавых падформаў, што сёння дапамагаюць выдаваць кнігі, было яшчэ вельмі далёка.

Зборнік усё ж убачыў свет, і Максім атрымаў асобнікі з Вільні. Магчыма, гэта адбылося 22 сакавіка 1914 года, таму што менавіта такую дату ставіў удароўных надпісах аўтар. Адна з кніг (пра яе мы ўжо расказалі) стала падарункам для стрыечнай сястры Нюты Гапановіч і паехала разам з ёю ў Ніжні Ноўгарад. Верагодна, што сястра Максіма павезла з сабой кніжкі-падарункі іншым родзічам, у тым ліку і іх агульнай цётцы – Марыі Ягораўне. Для яе паэт падпісаў кнігу так: «Тете Маше от любящего её автора. 22.03.1914 г. М. Богданович».

у звароце, мне падаецца, выказаў ён усю сваю любоў і цеплыню.

Маша, зусім яшчэ маладой дзяўчынай, прыехала з Адэсы ў Гродна, калі даведалася, што жонка брата захварэла на сухоты і трэба глядаць чацвёрта малых дзяцей. Потым яна паяхала ўслед за Адамам Ягораўчам у Ніжні Ноўгарад, як пісаў ён ва ўспамінах: «Заменишь моим детям мать взяла на себя обязанность моя сестра Мария Георгиевна, которая и несла эту святую обязанность вплоть до моего второго брака в 1899 г. с Александрой Павловной Волжиной и своего выхода замуж».

Раней лічылася, што А. Багдановіч паехаў у Ніжні адразу і з дзецьмі, і з сястрой. Але лісты А. Волжынай да яго, што захоўваюцца ў архіве М. Горкага ў Маскве, гавораць пра іншае. З сабой бацька ўзяў толькі старэйшага Вадзіма, а малодшых – Максіма, Лёву і Ніну – пакінуў з сястрамі. Рыхтуючыся да вянчання з Волжынай, Адам Ягораўч разглядаў розныя варыянты, у тым ліку і такі, што дзеці ад першага шлюбу будзь жыць асобна, пад нагляддам цётка. Марыя Ягораўна была для пляменнікаў, па ўспамінах Адама Ягораўча, «пяшчотнай матуляй», яны адказвалі ёй «кранальнай узаемнасцю».

І пасля выхаду замуж цётка Марыя не пакідала пляменнікаў, сем'я жыў побач, паводле прыгожга азначэння А. Багдановіча, былі «беларускай калоніяй у далёкім краі пры зліцці Акі і Волгі», дзеці гадаваліся разам. Замуж яна выйшла за беларуса, Трыфана Пятровіча Галавана з Халопенічаў (радзіма А. Багдановіча). Адам Ягораўч дапамог яму ўладкавацца на працу памочнікам справавода ў Ніжагародскае аддзяленне Сялянскага Пазямельнага Банка, дзе працаваў сам.

Пасля пераезду Багдановічаў у Яраслаўль стасункі падтрымліваліся праз перапіску; вядома, што стрыечныя браты і сёстры вялі паміж сабой актыўнае ліставанне. Застаецца пытанне, пісалі лісты адно аднаму Максім і яго любая цётка Маша ці абмяжоўваліся перадачай паклонаў і прывітанняў. Фактычна мы ведаем, што ў 1914 годзе яна атрымала ад пляменніка каштоўны падарунак – зборнік вершаў «Вянок», напісаны на мове продкаў, з дароўным надпісам аўтара.

У Марыі Трыфана Галавану было чацвёрта дзяцей – Анд-

рэі, Барыс, Ганна і Марына. Каля трыццаці гадоў Марыя Ягораўна пражыла ў кватэры № 1 у доме 36/3 па вул. Пахвалінскай (цяпер – вул. Заломова). У апошнія гады жыцця часта хварэла на запаленне лёгкіх, але не магла і хвіліны пасядзець спакойна. Яе сын у лісце да дзядзькі Адама піша: «Единственный выход остаётся – заставить её лежать, не вмешиваясь в хозяйство, как бы оно ни шло <...> Сделать же это чрезвычайно трудно. За ней не углядишь, и урезониванию она тоже слабо поддается». 27 кастрычніка 1931 года Марыя Ягораўна памерла, калі яе хавалі, плакала «ўся акруга». Як пісаў А. Багдановіч, для многіх яна была як «родная маці», «вясёлая, адважная», і «шмат добра зрабіла для людзей».

Частка архіва сям'і Марыі Ягораўны Галаван захавалася, фотаздымкі, кнігі, дакументы, лісты знаходзіліся ў Веры Іва-

наўны Гапановіч (па мужу Кунцэвіч), а пасля – у яе дачкі Наталлі Глебаўны. Менавіта ад яе атрымала ў дар каштоўныя падарункі Ніна Барысаўна Ватацы, галоўны бібліяграф Дзяржаўнай бібліятэкі БССР; здарылася гэта ў Ніжнім Ноўгарадзе ў 1964 годзе, калі пра стварэнне Літаратурнага музея Максіма Багдановіча можна было толькі марыць. Сярод каштоўных прадметаў, перададзеных з Ніжняга Ноўгарада ў Беларусь, былі два зборнікі «Вянок» М. Багдановіча – адзін з іх якраз і належаў любімай цёткацы паэта М. Галаван. Што ж тычыцца другога, не менш каштоўнага, асобніка, то пра яго мы распавядзем у наступным раз...

Ірына МЫШКАВЕЦ,
вядучы навуковы супрацоўнік
Літаратурнага музея
Максіма Багдановіча

Ушчытка з кніжкі «Вянок»
М. Багдановіча

Марыя Ягораўна Багдановіч з пляменнікамі (фотаздымак з фонду Літаратурнага музея Максіма Багдановіча)

МАКСІМ БОГДАНОВІЧ.

Тете Маше

от любящего ее автора.

М. Богданович

19 23/14.

ВЯНОК

кніжка выбраных вершоў.

Узлятаюць у блакіт арэлі дзядулі Муравейкі

Улюбёны ў родную Любаншчыну франтавік, заслужаны дзеяч культуры, ганаровы грамадзянін горада над Арэсай-ракой Іван Муравейка праславіў родны край амаль у дваццаці кніжках для дзяцей і дарослых. У адным з вершаў ён прызнаецца:

*Край мой любы: азэраў разлівы
Ля Арэсы – бары і палі.
Я, напэўна, не быў бы*

*шчаслівы,
Каб цябе не было б на зямлі.*

Нарадзіўся і вырас Іван Андрэевіч у вёсцы Таль на Любаншчыне ў сялянскай сям'і. Пасля сямі класаў школы, паступіў у Мінскі інстытут журналістыкі, але ваеннае ліхалецце надоўга адарвала яго ад вучобы. Спачатку быў на фронце радавым, пасля ранення, падвучыўшыся, малады лейтэнант Муравейка камандаваў мінамётным узводам, быў камандзірам палка, супрацьнікам дзвіжэйнай газеты. Афіцэр прайшоў цяжкую Сталінградскую бітву, вызваляў Украіну, Малдову, Польшу, дайшоў да Берліна і на сцяне рэйхстага на матчынай мове распісаўся «Я – Іван з Беларусі».

Аб геройстве гэтага чалавека сведчаць ордэны Вялікай Айчыннай вайны і Чырвонай Зоркі, мноства медалёў. У перапынках паміж баямі І. Муравейка алоўкам на кавалках паперы пісаў светлыя, аптымістычныя вершы. Салдаты слухалі іх і прасілі даць перапісаць, каб паслаць дадому, падбадзёрчыць родных.

На фронце Іван жыў думкамі, што калі вайна скончыцца, людзі жывуць шчасліва. Пры канцы вайны пазнаёміўся з прыгожай адважнай дзяўчынай. Тая была медсястрой у партызанскім атрадзе імя Аляксандра Неўскага. Нягле-

шчыны». Журналісты літаральна прападалі ў разбураных гаспадарках, будавалі хаты вяскоўцам, дапамагалі ўбіраць ураджай. Галоўнымі рубрыкамі былі «Гераічнай працай у кароткі тэрмін адновім родны край» і «Няхай зноў расквітнее наша Любаншчына».

можна ўбачыць рукапісы, фатаграфіі, партрэты і асабістыя рэчы земляка, артыкулы, адбітыя на друкарцы «Мерседэс», якую Іван Андрэевіч прывёз з Германіі.

Неабходна прыгадаць дзве кнігі, што выйшлі ў 2009 годзе, аб'яўлены ў Беларусі Годам роднай зямлі: «Была вай-

Глыбока ўраслі ў Любанскую зямлю радавыя карані творцы. Ён і цяпер жыве ў Любані, у звычайнай сялянскай хаце, якую пабудоваў больш за 60 гадоў таму. У той жа час пасадзіў пры плоце ліпу, якая вырасла магутнай і высокая, нават далялося падпіліць крону, бо чапляла электрычныя драты.

– Я ганаруся сваёй Любанню і вельмі шчаслівы, што жыву ўсё жыццё тут, дзе мяне ўсе ведаюць і я ўсё ведаю, – кажа Іван Андрэевіч. – Я зрабіў правільны выбар, калі застаўся на Любанскай зямлі назаўсёды.

нуцца да паэзіі і шчырых пацудоў. А ўменне ўзняцца над паўсядзённым шэраццю, захаваць сваю чалавечую годнасць, не крываць душой, паважаць простага чалавека – усё гэта робіць паэта-земляка героем нашага часу, прыкладам маральнасці.

Галоўнае, што наш земляк і сёння ў страі, стварае новыя творы, бярэ актыўны ўдзел у культурным жыцці Любаншчыны. Яго асоба – гэта жыццёвая мудрасць для многіх пакаленняў. Нездарма яго творы ёсць у навуковых і метадычных дапаможніках, анталогіях, чытанках.

Мне застаецца дадаць: чытаеце і перачытваеце цудоўныя творы І. Муравейкі, каб убагаціць душу прыгажосцю, напоўніць яе гармоніяй, наталіць смагу пяшчотай і дабрынёй, мацней палюбіць Айчыну і ўбачыць яе вачыма любанскага песняра.

Няхай будучы прарочнымі яго радкі:

*Іду на «100», але мая душа,
Паверце, не старэе, не хірэ.
Вясконца б слухай,*

*як гудзе шаша,
Як узлятаюць*

*у блакіт арэлі...
Марыя СЛІВЕЦ,
бібліятэкар Рэдкавіцкай сельскай
бібліятэкі Любанскага раёна*

Падзяка дзядулю Івану

*Іван Муравейка –
Найлепшы пісьменнік.
Для нас, для дзяцей,
Напісаў многа вершаў.*

*Калісьці дайно
Ён быў на вайне.
І гэта таксама
Кранула мяне.*

*Сягоння паклон
Яму нізка аддам.
Вялікі Вам дзякуй,
Дзядуля Іван!*

*Юлія ЦВІРКО,
4 клас Рэдкавіцкай Ш*

Першая кніга паэзіі І. Муравейкі «Песня над палямі» выйшла ў 1955 годзе і мела вялікі поспех. Але яго галоўнай дзейнасцю стала дзіцячая паэзія. Праз незвычайнае, казачнае, задушевна-лірычнае аўтар вядзе малых да спасціжэння маральных каштоўнасцяў. За 50 гадоў выйшла каля 20 яго кніг.

на» і «Лебядзіны край». У першую ўвайшлі не толькі франтавыя запісы, тут многа нарысаў пра землякоў, урывкі з паэмы, прыведзенай падзвігу партызанкі Фені Конанавай, у другой сабраныя творы пра Любаншчыну і яе жыхароў. Адным словам, па кнігах можна вывучаць гісторыю Любанскага краю.

Летась выйшаў зборнік выбраных твораў І. Муравейкі «Дарога без прыпынку», у які ўвайшлі творы пра дзіцячы і юнацкія гады, пра баявое братэрства, апаўданаці, успаміны, літаратуразнаўчыя нарысы, напісаныя пягам жыцця. І зноў сярод герояў – франтавыя сябры, творцы, простыя працаўнікі сяла.

Маёй даўняй задумай было запрасіць Івана Андрэевіча на сустрэчу з чытачамі; але калі прапанавала прыехаць у нашу бібліятэку, пісьменнік паклікаў завітаць да яго.

Сустрэў нас творца вясёлага і добрамысліва. Хлапчукам і дзяўчынкам было цікава пазнаёміцца бліжэй з аўтарам знаёмых кніг, паслухаць вершы, бо самастойна іх чытаць адно, а калі сядзіш побач з пісьменнікам, то можаш пагутарыць з ім, задаць пытанне і атрымаць адказ.

Іван Андрэевіч прызнаўся, што вельмі любіць сустрэцца з чытачамі. Гэта дапамагае ацаніць свае творы:

– Чытаю дзецям і сачу за іх рэакцыяй: адразу ж бачна, спадабаўся твор ці не. А мне сёння заўваў у душу верш вучаніцы 4 класа Юліі Цвірко «Родная школа». Напісаны ён прыстойна для яе ўзросту і гаворыць аб задатках таленту.

Дом І. Муравейкі заўсёды адкрыты для сяброў, знаёмых, дзяцей. Тут можна атрымаць падтрымку, падызліцца наба-лельму, паслухаць пра жыццёвую мудрасць чалавека, дакра-

Кацярына МЯШКОВА

Маёй бабулі Сафіі Батура

*Кветаноснага траўня стыхія, кветаноснага траўня сум...
Пераможныя зоры святыя пазалочаць сабой расу.
І прасякнуць святой вадою сэрцы, злучаныя вайной,
І шчаку апячэ слязою і ўмане, і ўмане маладой.*

*Ненаўмысна заб'ецца вецер у сцягах, бы ваенны гул,
Анямеюць вясны сукевці, быццам памяць зямлі скалануў.
Ён скароціць адлегласць часу, на імгненне злучыўшы ўсіх
Пераможным і светлым вальсам, што пяецца вясною ўслых.*

*На зямлі з люстраною Нямігай, акупацыі чорны лёд
Раскрышылі, знялі вяртыгаў невымоўна халодны дрот.
Ажывае славатасць продкаў і сплывае ў каменны свет,
Звыклым будням, нібы паводка, нечаканы гарачы снег.*

*Кветаноснага траўня стыхія – маладосці герояў хвала.
Там бабуля мая, Сафія, на Брылеўскай дзяўчынкай жыла.
Што бяспрашна напой вядомы напачатку вайны адпіла
Сувязной партызанскай дадому праз усе патрулі прайшла.*

На фота: С. Батура – перад заіной (у берэзе), і ў наш час

дзячы на ваенныя жахі, праз два тыдні пасля знаёмства пражаніліся. Пасля Перамогі вярнуўся з жонкай на Любаншчыну. Тут пасяліліся, выхавалі сынаў Васіля і Міхала і дачку Святлану, дачкаліся ўнукаў і праўнукаў. У згодзе і любові Іван Андрэевіч з Таццянай Мацвееўнай пражылі 46 гадоў.

Па вайне наш земляк амаль 40 гадоў працаваў у рэдакцыі раённай газеты «Голас Любан-

У студзені 2002 года за шматгадовую плённую працу ў галіне літаратуры і журналістыкі, прапаганду культурнай спадчыны беларускага народа наш земляк узнагароджаны медалём Францыска Скарыны, а ў 2006 годзе рашэннем Саюза пісьменнікаў Беларусі яму прысвоенае званне «Ганаровы член Саюза пісьменнікаў».

У вёсцы Таль працуе музей «Салон Івана Муравейкі», дзе

«Там смуглянка-малдаванка збірае вінаград»

Уздоўж

1. Стэфан ... (Штэфан чэл Марэ). Малдаўскі гаспадар, які кіраваў Малдовай у 1433 – 1504 гг.; пры ім тагачасная Малдова дасягнула найвышэйшага росквіту. 4. Вясковае малдаўскае свята, якое малдаване адзначаюць

1 сакавіка. 9. Добра, калі хлеб свежы, ... старое, а нявеста маладая (малдаўская прык.). 10. Тое, што і ляднік. 11. Імя сына навагрудскага і ваўкавыскага князя Карыята, якога ў 1374 г. заправілі на пасаду гаспадара Малдовы. 12. ... Вайцаховіч. Імя вядомага ў Мал-

дове ўдзельніка Вялікай Айчыннай вайны, доктара сельскагаспадарчых навук, беларуса, ураджэнца Пухавіцкага раёна, якому было прысвоена званне Ганаровага грамадзяніна Малдовы; у г. Кішынёве ён стварыў музей баявой славы «Гардзеец». 13. Паўвостраў у Чорным моры. 15. Лісцевое дрэва, што ўпамінаецца ў тэксце вядомай песні «Смуглянка» (сл. Якава Шведова, муз. Анатоля Новікава). 16. Лепей гадзіна на роздум, чым ... на шкадаванне (малдаўская прык.). 17. Малдаўскі танец; сельскае народнае гулянне; малдаўскі дзяржаўны ансамбль народнага танца. 20. Найбольш распаўсюджаны ў Малдове кругавы танец, у якім танцоры трымаюць за рукі. 21. ... марэ. У малдаўскай хаце – асобнае памяшканне для гасцей. 22. ... Добры (... чэл Бун). Імя малдаўскага гаспадара, які падтрымаў добрыя стасункі з князямі ВКЛ Вітаўтам і Свідрыгайлам; у часы яго кіравання малдаўскія атрады паплеч з нашымі продкамі змагаліся разам у Грунвальдскай бітве 1410 г. супраць нямецкіх крыжакоў. 28. Назва вакальна-харэаграфічнай групы артыстаў малдаўскай дыяспары ў Беларусі, кіраўніком якой з'яўляецца старшыня грамадскага аб'яднання «Абшчына Малдовы» Антаніна Валько. 29. Імя бацькі былога пасла Рэспублікі Малдовы ў Рэспубліцы Беларусь Георгія Хаарэ, які ў 1944 г. удзельнічаў у баях за вызваленне Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў; пры вызваленні Малдовы атрымаў званне Героя Савецкага Саюза беларус Дзмітрый Жмуроўскі, у мірны час – прафесар, доктар гістарычных навук. 30. Самае значнае, гадоўнае (разм.). 31. ... – вінаграднік з садам (караіская прык.). 32. Сафія Вядомае савецкае і ўкраінскае спявачка малдаўскага паходжання.

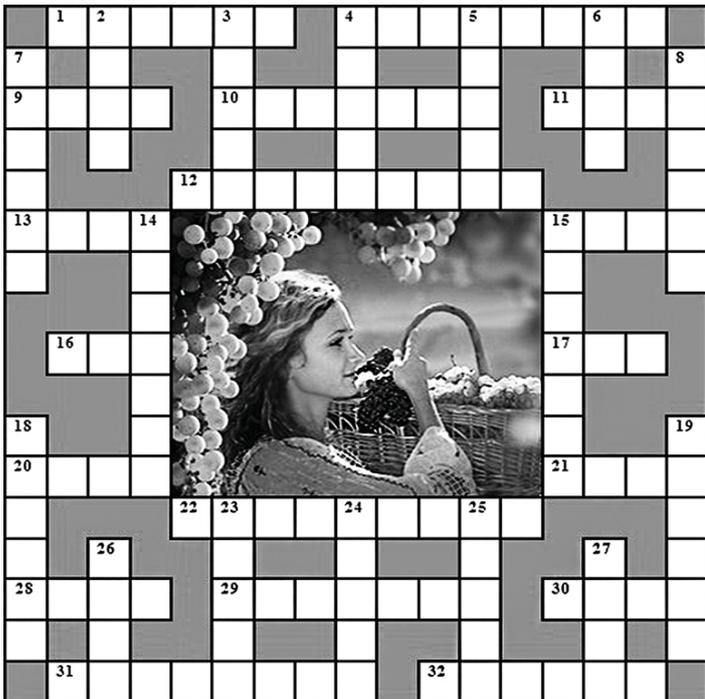
Упоперак

2. Дзіцяня авечкі. 3. Горад на поўдні Малдовы, курорт; некалі яго наведвалі Аляксандр Пушкін, Максім Горкі і Уславілі мясціну ў сваіх творах («Цыганы», «Элегія» – А.П., «Макар Чудра», «Старуха Ізэргіль» – М.Г.). 4. Вяровачка для завязка. 5. Вялікая група роднасных па мове народаў; да яе належаць гагаузы, жыхары аўтаномнага рэгіёна Малдовы з галоўным горадам Камрат. 6. Тое, што і вохра. 7. Дзе ... – там і мядок (прык.). 8. Бацькаўшчына, радзіма. 14. «Я ўсё бяру ў цябе, // ... // Гарачаму поіску рук – у хоры тавай, // абдымку доўгаму – у лоз вінаградных». З верша малдаўскага паэта Грыгорэ Віеру «...». 15. Выдавец кніг, друкар (састар.). У Малдове ім быў малдаўскі першадрукар XVII ст. мітрапаліт Дасафцей. 18. Капуснік, бавінец. 19. ... елі кіслы вінаград, а ў дзяцей аскома (біблейская прык.). 23. Прыбор для асвятлення. 24. Той, хто знаходзіцца ў сваяцтва з кім-небудзь. 25. У малдаванай лірычнай народнай песня, а таксама назва харавой капэлы. 26. Вінаградная ... і плячэнне ломіць (малдаўская прык.). 27. «Мой ласкавы і пяшчотны ...». Вядомы мастацкі фільм, створаны малдаўскім кінарэжысёрам Эмілем Лаічану і малдаўскім кампазітарам Яўгенам Догам.

Склаў Явон ЦЕЛЕШ

Адказы на крываганку ў №18

Уздоўж: 1. Менск. 7. Адна. 8. Мінск. 9. Пісала. 14. Брама. 15. Абак. 16. Горад. 17. Яхта. 18. Шыфр. 19. Агат. 20. Герб. 22. Опера. 24. Гром. 26. Грыбы. 28. Восень. 29. Ставы. 30. Туман. 32. Капа. 33. Стэла. 34. Жыжаль. Упоперак: 2. Нос. 3. Каліна. 4. Заклік. 5. Каляндар. 6. Амфібія. 10. Баўтрамей. 11. Па. 12. Ёр. 13. Артылерыя. 19. Аповесць. 21. Брыфінг. 23. Аз. 24. Гронка. 25. Мантаж. 26. Га. 27. Свет. 31. Уса.

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у №1 за 2003 год)

ПАРЦЭЛЯЦЫЯ (ад франц. *parcelle* часцінка) – раздзяленне зямельных надзелаў. У міжваеннай Польшчы, у т.л. у Заходняй Беларусі, дзе панавала буйное памешчыцкае землеўладанне, парцэляцыя называлі разбіўку дзяржаўных, памешчыцкіх і т.зв. кінутых (землі бежанцаў, якія не вярнуліся на радзіму) зямель на дробныя ўчасткі (парцэлы, ад 2 да 20 га) і продаж іх праз дзяржаўны банк.

Адно з мерапрыемстваў аграрнай рэформы Польшчы ў 1920 – 1930-я гг. Асноўная мэта – змаццніць сацыяльную аснову польскай дзяржавы на вёсцы – т.зв. кулака. Праводзілася паралельна з камасацыяй, асадніцтвам і ліквідацыяй сервітутаў на аснове законаў «Пра надзяленне зямлёй салдатаў польскай арміі» (1920) і «Пра парцэляцыю, камасацыю і асадніцтва» (1925). У Заходняй Беларусі правядзенне парцэляцыі пачалося ў 1921 г., мела каланізатарскі характар. Польскі ўрад выкарыстаў яе для насаджэння на захопленых

землях Заходняй Беларусі і Заходняй Украіны польскіх ваенных каланістаў – асаднікаў і ўмацавання мясцовага кулацтва, захаваўшы ў асноўным памешчыцкае землеўладанне. Прыкываючыся парцэляцыяй, памешчыкі прадавалі горшыя землі па спекулятыўных (т.зв. рыначных) цэнах. Такая прыватная парцэляцыя ў народзе называлася «дзікай» парцэляцыяй. Цягам 1921 – 1925 гг. у Заходняй Беларусі штогод прадавалася прыкладна 25 тыс. га дзяржаўных і 27 тыс. га памешчыцкіх зямель. Да 1934 г. распарцэлявана блізу 600 тыс. га (каля 20% памешчыцкіх зямель). Каля 80% з іх трапіла ў рукі кулакоў і асаднікаў. Сяляне Заходняй Беларусі выступалі супраць такой аграрнай рэформы, у т.л. супраць парцэляцыі ў падобным варыянце.

ПАС – плыт, звёны якога вязаліся з доўгіх бяровёнаў. Даўжыня паса 100 – 150 м. На Прыпяці ён складаўся з некалькіх гонак даўжынёй блізу 30 м. Па Цне, Смердзі спляў-

лялі пасы невялікіх памераў з 3 – 5 звёнаў. Пасам называлі таксама плыт з дубовай клёпкай, што складалася з 8 – 10 звёнаў. Клёпку ўкладвалі ў 8 – 10 радоў на двух брусах даўжынёй 6 – 8 м; 8 такіх плытоў складалі пас.

Плытагон на ім называўся пасаўніком.

ПАС – скураная або плечыная, тканая, вітая з ніткаў доўгая вузкая стужка для падпяравання; тое, што і *пояс*.

Пасы: з Віцебскай і Магілёўскай губерняў (к. XIX – пач. XX ст.)